

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍԱԿՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍԱԿՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՆՈՎՆԱՆՆԵՍ ՌՈՒՇԱՆՅԱՆԻ, ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈԶԱԼՅԱՆԻ, ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՇԱՏԻՆՅԱՆԻ, ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ, ՆՐԱԶ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ, ՄԻՔԱՅԵԼ, ՄԱՐԻԵՏՏԱ ԵՎ ՄԱՂԷՆԱ ԲԱԲԱԼՅԱՆՆԵՐԻ, ՆԱԿՈՒ ՌԱՖՅԱՆԻ, ՆԱՅԿ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆԻ ԵՎ ՍԱՄՎԵԼ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 223 ՆՈՒՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ, 231 ՆՈՒՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, 233 ՆՈՒՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 3-6-ՐԴ ԿԵՏԵՐԻ, 2-ՐԴ ԵՎ 4-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ, «ՓԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՆՏ ՕՐԵՆՔԻ 29.1. ՆՈՒՎԱԾԻ, ՆՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 404 ՆՈՒՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ ԵՎ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ (28.11.2007թ. ԽՄԲԱ-ԳՐՈՒԹՅԱՄԲ՝ 404 ՆՈՒՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ) ԵՎ ՆՏ ԴԱՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 13 ՆՈՒՎԱԾԻ 6-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՆԱՅԱՍԱԿՆԻ ՆԱՆՐԱԴԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

8 հոկտեմբերի 2008թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Նովիաննիսյանի (զեկուցող), Զ. Ղուկասյանի, Ն. Նազարյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողներից՝ Ն. Ռուշանյանի, Գ. Գյոզայանի, Խ. Շահինյանի, Ն. Վարդանյանի, Ն. Ռաֆյանի, ինչպես նաև դիմողներ Միքայել, Մարիետտա և Մադլենա Բաբայանների ներկայացուցիչ Ռ. Տեր-Վարդանյանի,

գործով որպես պաշտպանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն ՆՏ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի և 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 25, 38 և 69 հոդվածների,

դռնբաց դպրական նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Նովհաննես Ռուշանյանի, Գեորգ Գյոզայանի, Խաչատուր Շահինյանի, Ռուբեն Մանուկյանի, Նրաչ Վարդանյանի, Միքայել, Մարիեպրա եւ Մաղենա Բաբայանների, Նակոբ Ռաֆյանի, Նայկ Միքայելյանի եւ Սամվել Միքայելյանի դիմումների հիման վրա՝ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 223 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, 231 հոդվածի 2-րդ մասի, 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-6-րդ կետերի, 2-րդ եւ 4-րդ մասերի, «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի, ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի եւ 3-րդ կետի (28.11.2007թ. խմբագրությամբ՝ 404 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի) եւ ՆՏ դպրական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետի՝ ՆՏ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը վերոհիշյալ քաղաքացիների դիմումներն են սահմանադրական դատարան, որոնց հիման վրա, ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 39 հոդվածով, մինչեւ դատաքննությունն սկսվելը գործերը միավորվել են դատարանի նույն նիստում քննելու համար:

Լսելով գործով զեկուցողների հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի ներկայացուցիչների բացատրությունները, հետազոտելով ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը, ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգիրքը, ՆՏ դպրական օրենսգիրքը, «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասպանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Նայասպանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Նայասպանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, Նայասպանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

ՆՏ դպրական օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007 թվականի փետրվարի 21-ին, Նայասպանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007 թվականի ապրիլի 7-ին եւ «Նայասպանի Նանրապետության

դարական օրենսգիրքն ուժի մեջ մտնելու մասին» ՆՏ օրենքի 1-ին հոդվածին համապարասխան ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի մայիսի 18-ին:

«Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2004 թվականի դեկտեմբերի 14-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2005 թվականի հունվարի 13-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2005 թվականի հունվարի 22-ին:

ՆՏ քաղաքացիական դատավարության եւ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքերը կոչված են կարգավորելու ՆՏ դատարաններում քաղաքացիական եւ քրեական գործերով դատավարության կարգը եւ երաշխավորելու ՆՏ Սահմանադրությամբ, օրենքներով եւ իրավական այլ ակտերով նախատեսված՝ անձանց իրավունքների, ազատությունների եւ օրինական շահերի դարական պաշտպանությունը:

2. ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 223 հոդվածը սահմանում է.

«Նոդված 223. Վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձինք

1. Ստորադաս դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած գործն ըստ էության լուծող դարական ակտը վճռաբեկ դատարանում բողոքարկելու իրավունք ունեն՝

1) գործին մասնակցող անձինք՝ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջոցով.

2) գլխավոր դատախազը եւ նրա տեղակալները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում:

2. Վերաքննիչ դատարանի միջանկյալ դարական ակտերը եւ վերաքննիչ դատարան բողոքարկված միջանկյալ դարական ակտերի կապակցությամբ վերաքննիչ դատարանի ընդունած որոշումները բողոքարկելու իրավունք ունեն գործին մասնակցող անձինք»:

Դիմող Գ. Գյոզալյանը գտնում է, որ օրենսգրքի վերոհիշյալ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի դրույթը՝ հավաքարմագրված փաստաբանների մասով, չի համապարասխանում ՆՏ Սահմանադրության 14.1. եւ 18 հոդվածներին:

ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231 հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է.

«Նոդված 231. Վճռաբեկ բողոքի բովանդակությունը

2. Վճռաբեկ բողոքն ստորագրում է հավաքարմագրված փաստաբանը, գլխավոր դատախազը կամ նրա տեղակալը: Նավաքարմագրված փաստաբանը բողոքին կցում է հասարակ գրավոր լիազորագիրը»:

Դիմող Գ. Գյոզայանը գրնում է, որ վերոհիշյալ 231 հոդվածի 2-րդ մասի դրույթը՝ հավաքարմագրված փաստաբանների մասով, չի համապատասխանում ՏՏ Սահմանադրության 14.1. եւ 18 հոդվածներին: Նշված դրույթը վիճարկվել է նաեւ դիմող Խ. Շահինյանի կողմից, որը գրնում է, որ այն չի համապատասխանում ՏՏ Սահմանադրության 3, 5, 6, 18, 19, 35, 39 հոդվածներին, 48 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ կետերին, 91 եւ 92 հոդվածներին: Նույնաբովանդակ հիմնավորումներով 231 հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականությունը վիճարկել են նաեւ դիմողներ Ն. Միքայելյանը եւ Ս. Միքայելյանը:

ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածը սահմանում է.
«Տոդված 233. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելը

1. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, եթե՝

1) վճռաբեկ բողոքը չի համապատասխանում սույն օրենսգրքի 231 հոդվածի եւ 234 հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին, կամ

2) բողոքը բերել է այն անձը, որի իրավունքը չի խախտվել, կամ

3) վճռաբեկ բողոքը ներկայացրել է այն անձը, ով վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու իրավունք չունի, կամ

4) վճռաբեկ բողոք ներկայացվել է օրենքով նախատեսված կամ վճռաբեկ դատարանի սահմանած ժամկետից ուշ, եւ բացակայում է այն վերականգնելու մասին միջնորդությունը, կամ նման միջնորդությունը մերժվել է.

5) բողոքարկվել է այն դատական ակտը, որը ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով, կամ

6) առկա է սույն հոդվածի 4-րդ կետով սահմանված հիմքը:

2. Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական պալատը կայացնում է որոշում գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալու պահից 10 օրվա ընթացքում: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշումը պետք է լինի պարզառաբանված, բացառությամբ սույն օրենսգրքի 234 հոդվածի 1 կետի 1-ին ենթակետի բացակայության հիմնավորմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքերի:

3. Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական պալատը բողոքը վերադարձնելու մասին որոշմամբ կարող է սահմանել ժամկետ՝ թերությունները վերացնելու եւ վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելու համար:

4. Առանց ժամկետի սահմանման վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման կայացման դեպքում բողոք բերող անձը չի կարող կրկին վճռաբեկ բողոք ներկայացնել»:

Դիմողներ Ն. Ռուշանյանը, Նայկ Միքայելյանը եւ Սամվել Միքայելյանը գտնում են, որ վերոհիշյալ 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-6-րդ կետերի, 2-րդ եւ 4-րդ մասերի դրույթները չեն համապատասխանում ՆՏ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներին: Նշված դրույթները վիճարկվել են նաեւ դիմողներ Ն. Ռաֆյանի եւ Խ. Շահինյանի կողմից: Վերջիններս գտնում են, որ դրանք չեն համապատասխանում ՆՏ Սահմանադրության 3, 5, 6, 18, 19, 35, 39 հոդվածներին, 48 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ կետերին, 91 եւ 92 հոդվածներին, քանի որ խախտում են դատական պաշտպանության իրավունքն անձամբ իրացնելու հնարավորությունը եւ արդարադատության իրականացումը պայմանավորում անձի ֆինանսական հնարավորություններով ու փաստաբանի հավակնությամբ:

ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 1-ին մասը (28.11.2007թ. խմբագրությամբ) սահմանում է.

«Հոդված 404. Վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձինք

1. Վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող եւ գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտերը, ինչպես նաեւ վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտերի վերանայման արդյունքում կայացված որոշումները վճռաբեկ դատարան բողոքարկելու իրավունք ունեն՝

1) դատավարության մասնակիցները, բացառությամբ քրեական հետապնդման մարմինների, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում նաեւ դիմողները՝ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջոցով.

2) գլխավոր դատախազը եւ նրա տեղակալները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում»:

Դիմողներ Ն. Վարդանյանը, Միքայել, Մարիտերպա եւ Մաղլենա Բաբայանները գտնում են, որ վերոհիշյալ 404 հոդվածի 1-ին մասի դրույթները չեն համապատասխանում ՆՏ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5, 6, 14-21, 22, 91, 92, 93, 94 եւ 103 հոդվածներին:

Դիմող Ռ. Մանուկյանն իր՝ 21.04.2008թ. դիմումում նշել է. «... Վիճարկում եմ Ն.Ն. վճռաբեկ դատարանի՝ 28.02.08թ. որոշման համար՝ հիմք ընդունված՝ Ն.Ն. քր. դատ. օր-ի 404-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 1-ին կետը եւ 407-րդ հոդվածի՝ 3-րդ մասի. – Կիրառված հոդվածների դրույթների սահմանադրականությունը՝ ըստ. Ն.Ն. Սահմանադրության. 3; 14; 14.1; 18; 19; 20; 22-րդ, րդ հոդվածների պահանջների»։ Վիճարկում է նաեւ. «Ն.Ն. վճռաբեկ դատարանի կողմից. համաձայն Ն.Ն. դատական օրենսգրքի՝ 50-րդ հոդվածի, 60-րդ հոդվածի 2-րդ մասի եւ Ն.Ն. քր. դատ. օր-ի 66-րդ հոդվածի. -Կիրառվելիք դրույթները՝ չկիրառելու սահմանադրականությունը՝ ըստ. Ն.Ն. Սահմանադրության. հոդված 11.3, հոդված 14, հոդված 14.1, հոդված 20 պահանջների»։ Իր՝ 21.04.2008թ. դիմումում դիմող Ռ. Մանուկյանը սահմանադրական դատարանին խնդրել է. «... քննեք. իմ՝ կողմից վիճարկվող դրույթների օրինականությունները, կայացնելով օրինական, ողջամիտ որոշում: - Որով հնարավոր կլինի վերականգնելու. իմ՝ իրավունքները եւ գործարար համբավը.՝ ըստ. Ն.Ն. Սահմանադրության. հոդվածներ՝ 3; 14; 14.1; 18; 19; 20; 21; 23; 32; 37; 48 (1-ին մասի, 12-րդ կետի, 2-րդ մասի) պահանջներով:...»:

3. ՆՆ դատական օրենսգիրքը եւ «Փաստաբանության մասին» ՆՆ օրենքը կոչված են կարգավորելու համապատասխանաբար՝ Նայաստանի Նանրապետությունում դատական իշխանության (բացառությամբ ՆՆ սահմանադրական դատարանի), ինչպես նաեւ փաստաբանության կազմակերպման եւ գործունեության հետ կապված իրավահարաբերությունները, ուղղված են ՆՆ Սահմանադրությամբ, օրենքներով եւ իրավական այլ ակտերով նախատեսված՝ անձանց իրավունքների, ազատությունների եւ օրինական շահերի դատական պաշտպանության եւ անձանց՝ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքի երաշխավորմանը:

ՆՆ դատական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետը սահմանում է.

«Նոդված 13. Դատավորի անձեռնմխելիությունը

6. Դատավորի կողմից շահադիպական կամ անձնական այլ դրդումներով ակնհայտ անարդար դատավճիռ, վճիռ կամ դատական այլ ակտ կայացնելու փաստի առթիվ քրեական հետապնդում չի կարող հարուցվել, եթե այդ ակտը վերադաս դատարանի կողմից բեկանված չէ»:

Դիմողներ Միքայել, Մարիեպրա եւ Մադլենա Բաբայանները գտնում են, որ վերոհիշյալ 13 հոդվածի 6-րդ կետի դրույթը չի համապատասխանում ՆՆ Սահմանադրության 1, 2, 3, 5, 6, 8, 14, 14.1. հոդվածներին, 16 հոդվածի 7-րդ կետին, 18

հողվածին, 19 հողվածի 1-ին պարբերությանը, 22 հողվածին, 43 հողվածի 2-րդ պարբերությանը, 91 հողվածի 1-ին պարբերությանը, 92 հողվածի 2-րդ պարբերությանը, 97 հողվածի 1-ին պարբերությանը:

«Փաստաբանության մասին»ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածը սահմանում է.

«Նոդված 29.1. Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանում հավատարմագրված փաստաբանը

1. Նավատարմագիրը փաստաբանին տրամադրվում է օրենքով նախատեսված դեպքերում եւ կարգով՝ Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանում փաստաբանական գործունեություն իրականացնելու համար:

2. Նավատարմագիր ստանալու համար փաստաբանը յուրաքանչյուր տարի՝ նոյեմբերի 20-ից 30-ը ընկած ժամանակահատվածում, գրավոր դիմում է ներկայացնում Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանի նախագահին:

3. Դիմումի հետ միասին ներկայացվում են հավատարմագիր տրամադրելու վերաբերյալ Պալատի տասը այլ փաստաբանների գրավոր համաձայնությունները:

Յուրաքանչյուր փաստաբան օրացուցային տարվա ընթացքում իրավունք ունի միայն մեկ փաստաբանի հավատարմագիր տրամադրելու համար համաձայնություն տալու: Եթե միևնույն փաստաբանը տվել է մեկից ավելի փաստաբանի հավատարմագրման համաձայնություն, ապա նախապատվությունը տրվում է վճռաբեկ դատարան ավելի վաղ ներկայացված համաձայնությանը:

4. Դիմումը եւ դրան կից փաստաթղթերը հանձնվում են Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանի գրասենյակ: Դիմումը եւ դրան կից փաստաթղթերն ընդունելիս դրանց վրա նշվում են հանձնման օրը եւ ժամը:

5. Նավատարմագրերը տրամադրվում են Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանի նախագահի կողմից՝ տվյալ փաստաբանին հավատարմագրելուց հետո՝ մեկշաբաթյա ժամկետում:

6. Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանի նախագահը, ստանալով փաստաբանի դիմումը եւ դրան կից փաստաթղթերը, ստուգում է դրանց համապատասխանությունն օրենքով նախատեսված պահանջներին եւ հավատարմագրում է փաստաբանին դեկտեմբերի 1-ից 10-ը ընկած ժամանակահատվածում:

Նավատարմագիրը տրամադրվում է տասներեք ամիս գործողության ժամկետով:

7. Նավատարմագրի գործողությունը դադարեցված է ճանաչվում, եթե՝

ա) լրացել է հավատարմագրի ժամկետը.

բ) դադարեցվել է արտոնագրի գործողությունը.

զ) փաստաբանը գրավոր դիմել է հավաքարմագրի գործողությունը դադարեցնելու համար:

8. Եթե վճռաբեկ բողոք բերած փաստաբանի հավաքարմագրի գործողությունը դադարեցված է ճանաչվում բողոքը ներկայացնելուց հետո, սակայն մինչև վճռաբեկ դատարանում բողոքի քննության պահը, ապա բերված բողոքը ենթակա է քննության:

9. Փաստաբանական պալատի նախագահը փաստաբանների արտոնագրերի գործողությունը դադարեցված ճանաչելու դեպքում եռօրյա ժամկետում այդ մասին տեղեկացնում է Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանի նախագահին:

10. Փաստաբանին տրամադրված փաստաբանական գործունեություն իրականացնելու արտոնագրի գործողության կասեցումը հանգեցնում է տրամադրված հավաքարմագրի գործողության կասեցման»:

Դիմող Գ. Գյոզայանը գրնում է, որ վերոհիշյալ 29.1. հոդվածը չի համապատասխանում ՆՏ Սահմանադրության 14.1. եւ 18 հոդվածներին:

4. Դիմումների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ միմյանց հետ համակարգային առումով փոխկապակցված դրույթների սահմանադրականությունը վիճարկելու միջոցով դիմողները հիմնականում բարձրացնում են **վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի կազմավորման, ինչպես նաև վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջոցով** վճռաբեկ բողոք բերելու պարտադիր պահանջ նախատեսելու սահմանադրականության հարցերը:

Քաղաքացիական դատավարության բնագավառում վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի առնչությամբ դիմողներն իրենց դիրքորոշումները հիմնականում պարճառաբանում են հետևյալ փաստարկներով.

ա/ Սահմանադրության 14.1. հոդվածի երկրորդ պարբերության եւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի ուժով խտրականությունը, կախված, ի թիվս այլոց, անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է: Մինչդեռ օրենսդիրը, «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածով կիրառելով խտրականություն փաստաբանների միջև, այդուհանդերձ, չի բացահայտել բուն հարցի էությունը, այն է՝

- ո՞րն է կիրառվող խտրականության մոտիվացիան,

- արդյո՞ք կիրառվող խտրականությունն օբյեկտիվ է եւ ողջամիտ,
- կիրառվող միջոցների եւ հեղափոխվող նպատակի միջեւ արդյո՞ք առկա է ողջամիտ հարաբերակցություն,

բ/ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքները եւ ազատություններն օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով պաշտպանելու, պետական մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի, հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք: Դիմողներից քաղաքացի Գ. Գյոզալյանը հղում կատարելով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ Բելգիայի ոստիկանության ազգային արհմիությունն ընդդեմ Բելգիայի գործով 27.10.1975թ. վճռի 44-46-րդ կետերին՝ գրնում է, որ Սահմանադրության 14.1. հոդվածով սահմանված խտրականության ինստիտուտը չունի ինքնուրույն բնույթ, այն ավելի շատ հանդես է գալիս որպես ածանցյալ նորմ եւ լրացնում է Սահմանադրության այլ հոդվածները՝ կազմելով ինտեգրացված մասը Սահմանադրության յուրաքանչյուր հոդվածի, որոնք սահմանում են իրավունքներ եւ ազատություններ՝ անկախ իրենց բնույթից: Մինչդեռ վերը նշված հիմնավորման լույսի ներքո «Փաստաբանության մասին» ՆՆ օրենքի 29.1. հոդվածով կիրառված խտրականությունը հնարավորություն է ստեղծում մարդու սահմանադրական այլ իրավունքների, մասնավորապես՝ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների խախտման համար,

գ/ համաձայն ՆՆ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 223 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, 231 հոդվածի 2-րդ մասի, 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ վճռաբեկ բողոք կարող է բերել միայն վճռաբեկ դատարանում հավասարմագրված փաստաբանը, իսկ քանի որ այդ բողոքը չի բխում վերջինիս շահերից, նման բողոք բերելու հնարավորությունը հավասարեցվում է գրոյի, եւ անձը, ձեռակառնող գրկված ջինելով հավասարմագրված փաստաբանի միջոցով դատական ակտը բողոքարկելու հնարավորությունից, գործնականում գրկվում է այդպիսի հնարավորությունից, խախտվում է Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներով նախատեսված իրավունքների պաշտպանությունը:

Քրեական դատավարության բնագավառում վճռաբեկ դատարանում հավասարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի առնչությամբ դիմողներն իրենց դիրքորոշումները հիմնականում պարճառաբանում են նրանով, որ քրեական դատավարության բնագավառում հավասարմագրված փաստաբանի ինստիտուտը

կարգավորող օրենսդրական դրույթները սահմանափակում են դադարանում գործերն անձամբ վարելու իրենց դադարավարական իրավունքը՝ խախտելով Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներով նախատեսված իրավունքների պաշտպանությունը:

ՆՏ քաղաքացիական դադարավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 4-6-րդ կետերի, 2-րդ եւ 4-րդ մասերի առնչությամբ դիմող Ն. Ռուշանյանն իր դիրքորոշումը հիմնականում պարճառաբանում է նրանով, որ ՆՏ քաղաքացիական դադարավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 4-6-րդ կետերի, 2-րդ եւ 4-րդ մասերի դրույթներն իրենց բնույթով այնպիսին են, որ առաջացնում են կոռուպցիոն ռիսկ՝ սահմանափակելով Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներով երաշխավորված իրավունքների պաշտպանությունը: Իսկ դիմող Ն. Ռաֆյանն օրենսգրքի 233 հոդվածի վերոհիշյալ դրույթների սահմանադրականության առնչությամբ պնդում է, որ ՆՏ վճռաբեկ դադարան դիմելու իրավունքի իրացումն ամբողջովին պայմանավորված լինելով միայն հավաքարմագրված փաստաբանի ցանկությամբ, սահմանափակում է դարական մարչելիության իրավունքը եւ դրանով հակասում Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի դրույթներին:

ՆՏ դարական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետի առնչությամբ դիմողներ Միքայել, Մարիեպրա եւ Մադլենա Բաբայանների ներկայացուցիչ Ռ. Տեր-Վարդանյանն իր դիրքորոշումը հիմնականում պարճառաբանում է նրանով, որ դադարավորի կողմից շահադիպական կամ անձնական այլ դրդումներով ակնհայտ անարդար դարավճիռ, վճիռ կամ դարական այլ ակտ կայացնելու փաստի առթիվ քրեական հետապնդման հարուցումը **դարական ակտը վերադաս դարարանի կողմից բեկանված լինելու հանգամանքով պայմանավորելը** հարիր չէ իրավական պետությանը, սրբեղծում է ակնհայտ անարդար դարական ակտերի կայացման շարունակական գործընթացի հնարավորություն: Բացի դրանից, ըստ դիմողների ներկայացուցչի՝ դադարավորի կողմից շահադիպական կամ անձնական այլ դրդումներով ակնհայտ անարդար դարավճիռ, վճիռ կամ դարական այլ ակտ կայացնելու փաստի առթիվ քրեական հետապնդման հարուցումը **դարական ակտը վերադաս դարարանի կողմից բեկանված լինելու հանգամանքով պայմանավորելը** գրկում է ՆՏ վճռաբեկ դարարանի կողմից ակնհայտ անարդար դարական ակտ կայացնելու փաստի առթիվ քրեական հետապնդում հարուցելու հնարավորությունից:

5. Առարկելով դիմողների փաստարկների դեմ՝ պարասխանող կողմը գրնում է, որ դիմումներում նշված վիճարկվող դրույթները կարելի է պայմանականորեն բաժանել հետևյալ խմբերի՝

ա) վճռաբեկ դատարանում քրեական եւ քաղաքացիական գործերով հանդես գալու համար սահմանված հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտի սահմանադրականության հարցը,

բ) վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության ընթացակարգերի հարցը,

գ) դատավորի անձեռնմխելիության բարձր աստիճանը՝ կապված դատական ակտերի կայացման հետ:

Անդրադառնալով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքին՝ պարասխանողը նշում է, որ այդ դատարանի վճիռներում մասնավորապես շեշտվում է, որ դատարան դիմելու իրավունքը բացարձակ իրավունք չէ, եւ որ այն կարող է որոշակիորեն սահմանափակվել, հարկապես բողոքի ընդունելիության հարցում, քանի որ դատարան դիմելու դեպքում պետք է հաշվի առնվեն եւ կոնկրետ պետության դատական համակարգը, եւ առանձնահատկություններն ու օրենսդրական կարգավորումները, մասնավորապես՝ վերաքննիչ, վճռաբեկ արյանների նշանակությունը, որպեղ վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության համար կարող են նախատեսվել ավելի խիստ պայմաններ:

Ելնելով միջազգային իրավական մոտեցումներից եւ փորձից՝ պարասխանողը նաեւ կարեւորեց, որ ներկայացուցիչների միջոցով դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտը չի կարող անհնարին դարձնել արդարադատության մարչելիության իրավունքի իրացումը յուրաքանչյուր անձի համար:

Պարասխանող կողմը գրնում է, որ ՆՏ վճռաբեկ դատարանում դատավարությունն ամբողջովին գրավոր է, ուստի գործի նյութերի հետազոտմանն անձնական մասնակցության անհրաժեշտություն չի առաջանում: Բացի դրանից, ապացույցներ չեն հետազոտվում: Անհրաժեշտ է, սակայն, որ վճռաբեկ բողոքը համապարասխանի օրենքի պահանջներին եւ ներկայացվի այն ներկայացնելու լիազորություն ունեցող անձի միջոցով: Նայաստանի Նանրապետությունում սահմանափակումը վերաբերում է ՆՏ վճռաբեկ դատարան վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող սուբյեկտներին, ընդ որում, այդ սուբյեկտներից հավաքարմագրված փաստաբանները հավաքարմագրվում են փաստաբանների որոշմամբ՝ կամքի ազատ արտահայտմամբ, որը չի խաթարում փաստաբանական գործունեության անկախության սկզբունքը:

Ըստ պարասխանողի՝ ՆՆ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 223 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը «...թեև շարադրված է իրավունքի տեսքով, սակայն իրականում սահմանափակում է ստորադաս դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտնելու գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը վճռաբեկ դատարանում բողոքարկելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների այդ իրավունքը անձամբ իրականացնելու հնարավորությունը եւ սահմանում է ընթացակարգային արգելք, այն է՝ այդ իրավունքից հնարավոր է օգտվել բացառապես վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջոցով»: Նիշյալ հարցում կիրառվել է օրենսդրական տեխնիկայի այն կանոնը, որ ընդհանրական սահմանափակումը փոխարինվում է հստակ ձեւակերպված իրավունքով ու դրա իրականացման մեխանիզմով: Ընդ որում, խոսքը վերաբերում է ոչ թե վճռաբեկ դատարան դիմելու իրավունքի սահմանափակմանը, այլ այդ իրավունքի իրականացման մեխանիզմի հստակ սահմանմանը:

Միաժամանակ, պարասխանող կողմը գտնում է, որ ՆՆ սահմանադրական դատարանի վարույթում գրնվող թե քրեական եւ թե քաղաքացիական գործերով այդ ինստիտուտի՝ Սահմանադրությանը համապարասխանության վերաբերյալ մի շարք գործերի ամկայությունը թերեւս ահագանգում է պրակտիկայում վճռաբեկ բողոքների ընդունելիությանն առնչվող խնդիրների մասին, ինչը ենթադրում է օրենսդրության կարարելագործման անհրաժեշտության մասին:

Վեճի առարկա այլ հոդվածների առնչությամբ պարասխանող կողմը գտնում է, որ եթե ընդունվում է, որ վճռաբեկ դատարան հավաքարմագրված փաստաբանի միջոցով ներկայանալու ինստիտուտը համապարասխանում է ՆՆ Սահմանադրությանը, ապա ՆՆ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետը նույնպես չի հակասում ՆՆ Սահմանադրությանը, քանի որ ծառայում է վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի միջոցով ներկայանալու ինստիտուտի իրականացմանը: ՆՆ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը նույնպես չի հակասում ՆՆ Սահմանադրությանը, քանի որ ամրագրելով վճռաբեկ դատարան դիմելու համար օրենքով կամ վճռաբեկ դատարանի կողմից սահմանված ժամկետներում բողոք բերելու իրավունքը եւ այդ իրավունքն իրականացնելու համար ժամկետներով սահմանափակված պարտականությունը՝ պարտադրում է գործի մասնակիցներին, հավաքարմագրված փաստաբաններին եւ դատարանին օրենքով վերապահված լիազորություններն իրականացնել ժամկետային որոշակի շրջանակում, ինչն իր հերթին նպաստում է արդյունավետ արդարադատության իրականացմանը:

Պատրաստանող կողմը գտնում է, որ ՆՏ դատական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետի՝ ՆՏ Սահմանադրությանը անհամապատասխանության վերաբերյալ ներկայացված հիմնավորումներն անհիմն են եւ դիմումը ենթակա է մերժման: Ըստ պատրաստանողի՝ դատական ակտն արդար է այնքան ժամանակ, քանի դեռ չի բեկանվել օրենքով սահմանված կարգով: Դատական ակտի արդար կամ անարդար, կամ ակնհայտ անարդար լինելու մասին գնահատականը տրվում է բացառապես այն դատական արյանի կողմից, որն իրավասու է բեկանել այն կամ թողնել օրինական ուժի մեջ: Եթե դատական ակտն անարդար կամ ակնհայտ անարդար է, այն կարող է վերանայվել օրենքով սահմանված կարգով եւ հիմքերով:

6. Բոլոր դիմողներն էլ ինչպես ՆՏ քաղաքացիական դատավարության եւ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքերի առանձին դրույթների, այնպես էլ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի սահմանադրականությունը վիճարկելու միջոցով վիճարկում են մի ամբողջ դատավարական ինստիտուտի՝ ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտի սահմանադրականության հարցը: Ուստի սահմանադրական դատարանը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասին համապատասխան, հարկ է համարում անդրադառնալ այդ ինստիտուտի իրավակարգավորման բոլոր փորձերի, մասնավորապես, ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթների հետ համակարգային փոխկապակցվածության մեջ գտնվող՝ օրենսգրքի 426.2 հոդվածի սահմանադրականությանը՝ այն մասով, որը վերաբերում է նոր երեւան եկած հանգամանքներով դատական ակտերը վերանայելու կապակցությամբ դիմում ներկայացնելու՝ հավաքարմագրված փաստաբանի իրավունքին, 426.5 հոդվածի սահմանադրականությանը՝ այն մասով, որ նոր երեւան եկած հանգամանքների մասին հայտարարությունները եւ հաղորդումներն ուղարկվում են հավաքարմագրված փաստաբանին, 426.6 հոդվածի սահմանադրականությանը՝ հավաքարմագրված փաստաբանների գործողություններին վերաբերող մասով, ինչպես նաեւ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 40 հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականությանը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտն իր կարգավորումն է գտել նաեւ ՆՏ դատական օրենսգրքում (56 հոդված) եւ ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքում (19 հոդվածի 3-րդ մաս):

7. ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի նախարհյան է հանդիսանում հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների ինստիտուտը: Վերջինս նախարեսված էր ՆՏ Սահմանադրության՝ 1995թ. հուլիսի 5-ի խմբագրությամբ տեքստի 93 հոդվածով, որի համաձայն՝ «Օրինական ուժի մեջ մտնող վճիռները, դատավճիռները եւ որոշումները վճռաբեկ դատարանում վերանայվում են գլխավոր դատախազի, նրա տեղակալների կամ հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանների բողոքների հիման վրա»: Այսինքն՝ հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանի ինստիտուտն ուներ սահմանադրաիրավական կարգավորում:

Մինչեւ 21.02.2007թ. «ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-93-Ն եւ «ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-98-Ն օրենքներով կատարված օրենսդրական փոփոխությունները նախարեսված էր քրեական եւ քաղաքացիական գործերով վճռաբեկ բողոք բերելու երկու կարգ՝ անմիջականորեն վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու կարգ եւ միջնորդավորված կարգ: Միջնորդավորված կարգը, ՆՏ Սահմանադրության՝ մինչեւ 2005թ. փոփոխությունները տեքստի 93 հոդվածին համահունչ, իրացվում էր ոչ միայն ՆՏ գլխավոր դատախազի եւ նրա տեղակալների միջոցով, այլեւ հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանների ինստիտուտի միջոցով: 2005թ. սահմանադրական բարեփոխումների արդյունքում, նպատակ ունենալով բարձրացնել արդարադատության արդյունավետությունն ու մարզելիությունը, հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանի ինստիտուտի վերաբերյալ դրույթը ՆՏ Սահմանադրությունից վերացվեց: Սակայն մինչեւ ՆՏ քաղաքացիական եւ քրեական դատավարության օրենսգրքերում 2006թ. հունիսի 1-ին կատարված բարեփոխումները, այն պահպանվեց ընթացիկ օրենսդրության մեջ: Արդյունքում, որոշ ժամանակահատվածում վճռաբեկ բողոք բերելու միջնորդավորված կարգը պահպանվեց միայն ՆՏ գլխավոր դատախազի եւ նրա տեղակալների առնչությամբ, քանի որ Ազգային ժողովի կողմից 2006 թվականի հունիսի 1-ին ընդունված «ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-107-Ն եւ «ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-108-Ն օրենքներով (ուժի մեջ են մտել 16.07.06թ.) հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ

վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանների ինստիտուտը վերացվեց նաև ընթացիկ օրենսդրության մեջ: Ընդ որում, ի փարբերություն քրեական դատավարության, քաղաքացիական դատավարությունում չնայած նույնպես վերացվեց հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարան դիմելու պահանջը, այնուամենայնիվ, ամրագրվեց փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ բողոք բերելու պահանջը:

Անմիջականորեն վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու կարգն ի սկզբանե վերաբերում էր միայն վերաքննիչ դատարանի օրինական ուժի մեջ չմտած դատական ակտերի դեմ բերվող վճռաբեկ բողոքներին, իսկ միջնորդավորված կարգը՝ առաջին աստիճանի եւ վերաքննիչ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի դեմ բերվող վճռաբեկ բողոքներին: Նշված երկու կարգերի գույքահեռաբար գործելու իմաստը կայանում էր նրանում, որ բարձրացվեր դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգապահությունը, երաշխավորվեր գործի քննության ողջամիտ ժամկետների պահպանումը, ինչպես նաև, որպեսզի վճռաբեկ դատարանը գերծ մնար անհիմն վճռաբեկ բողոքներ ներկայացվելու հետեւանքով ավելորդ ծանրաբեռնվածությունից:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում հիշատակել «Անձանց ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 եւ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 223 հոդվածներով նախատեսված դատական պաշտպանության իրավունքի իրագործումն ապահովելու մասին» ՆՏ դատարանների նախագահների խորհրդի 2006թ. հունիսի 13-ի որոշումը, որն ընդունվել է մինչեւ 01.06.06թ. ՆՕ-107-Ն եւ ՆՕ-108-Ն օրենքների ուժի մեջ մտնելը եւ ըստ էության հանդիսացել է Սահմանադրության Կոնստիտուցիոն (մինչև 2005թ. փոփոխությունները) հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում հավատարմագրված փաստաբանի ինստիտուտի վերաբերյալ դրույթը վերացնելու իրավական արձագանք: Նախագահների խորհուրդը, մասնավորապես, հաշվի է առել, որ «ՆՏ Սահմանադրության (2005թ. խմբագրությամբ) դատական իշխանությանը նվիրված 6-րդ գլխում հատուկ արտոնագիր ունեցող եւ վճռաբեկ դատարանում գրանցված փաստաբանի ինստիտուտ նախատեսված չէ: Բացի դրանից, լրացել է նաև նշված փաստաբանների հատուկ արտոնագրերի՝ օրենքով սահմանված ժամկետը: Իսկ հատուկ արտոնագրեր օրենքով սահմանված կարգով այլ փաստաբանի տրված չեն»:... Նկատի ունենալով, որ ՆՏ Սահմանադրության (2005թ. խմբագրությամբ) 6-րդ հոդվածի համաձայն «Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ եւ նրա նորմերը գործում են անմիջա-

կանորեն», **հիմք ընդունելով Նայասարանի Նանրապետության կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերով եւ ՆՆ Սահմանադրությամբ ամրագրված դաբական պաշտպանության իրավունքի սահմանափակման անթույլատրելիությունը**, մասնավորապես, որոշվել է, որ 1. Վճռաբեկ դաբարանի կողմից քննության են ենթակա՝ 1.1. Օրինական ուժի մեջ մտած դաբական ակտերի դեմ **գործին մասնակցող անձանց, գործին մասնակից չդարձած անձանց, վճռաբեկ բողոքները**, որոնց իրավունքների եւ պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է դաբական ակտ:

01.06.2006թ. ՆՕ-107-Ն եւ ՆՕ-108-Ն օրենքներով հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու պահանջը վերացնելուն հետեւեցին 07.07.2006թ. ՆՕ-152-Ն եւ ՆՕ-153-Ն օրենքներով կատարված փոփոխությունները, որոնցով, ի թիվս այլոց, սահմանվեց վերաքննիչ դաբարանի դաբական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու նոր կարգ: Նամաձայն այդ փոփոխությունների՝ վերաքննիչ դաբարանի ակտերն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:

01.06.2006թ. ՆՕ-107-Ն եւ ՆՕ-108-Ն օրենքներով եւ 07.07.2006թ. ՆՕ-153-Ն եւ ՆՕ-152-Ն օրենքներով կատարված փոփոխությունների արդյունքում, փաստորեն, ՆՆ Սահմանադրության 2005թ. խմբագրությամբ տեքստին համահունչ, վերացվեց վճռաբեկ դաբարանի դիմելու միջնորդավորված կարգը (բացառությամբ՝ դաբախազի եւ նրա տեղակալների մասով), իսկ անմիջական կարգը, վերաքննիչ դաբարանի ակտերի ուժի մեջ մտնելու նոր կարգի սահմանման հետեւանքով, պահպանվեց միայն առաջին արյանի եւ վերաքննիչ դաբարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճիռների, դաբավճիռների եւ որոշումների բողոքարկման առնչությամբ: Օրենսդրական նման կարգավորումը շարունակվեց մինչեւ 21.02.2007թ. ՆՕ-98-Ն եւ ՆՕ-93-Ն օրենքների ընդունումը, որոնցով վերացվեց վճռաբեկ դաբարանի դիմելու անմիջական կարգը եւ սահմանվեց բացառապես հավատարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի միջոցով գործող միջնորդավորված կարգը: Նշված օրենքներով կատարված փոփոխությունների արդյունքում վճռաբեկության կարգով բողոքարկման էին ենթակա առաջին արյանի եւ վերաքննիչ դաբարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճիռները, դաբավճիռներն ու որոշումները, այն էլ միայն հավատարմագրված փաստաբանների միջոցով:

21.02.2007թ. ՆՕ-98-Ն եւ ՆՕ-93-Ն օրենքներին զուգահեռ ՆՆ Ազգային ժողովի կողմից 21.02.07թ. ընդունված եւ 07.04.2007թ. ուժի մեջ մտած՝ «Փաստաբանության մասին» ՆՆ օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-95-Ն

օրենքով «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքը լրացվել է ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտին նվիրված 29.1. հոդվածով, որով սահմանվել է հավաքարմագրի փրամադրման կարգը:

28.11.2007թ. «ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-270-Ն եւ «ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-277-Ն ՆՏ օրենքներով փոփոխության ենթարկվեց նաեւ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա դատական ակտերի շրջանակը, ինչն արդյունք էր 18.05.2007թ. ուժի մեջ մտած ՆՏ դատական օրենսգրքի 22 եւ 50 հոդվածների պահանջների:

Փաստորեն, վերջին օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում գործում է վճռաբեկ դատարան դիմելու միայն միջնորդավորված կարգը եւ միայն վերաքննիչ դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող եւ գործն ըստ էության չլուծող դատական ակտերի առնչությամբ:

8. Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 68 հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները, անհրաժեշտ է համարում պարզել.

- բխում է, արդյոք, **փաստաբանների հավաքարմագրման** ինստիտուտը փաստաբանության վերաբերյալ միջազգային իրավական, ինչպես նաեւ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքով հաստատագրված իրավակարգավորման ընդհանուր սկզբունքներից (մասնավորապես՝ ինքնակառավարման եւ իրավահավասարության սկզբունքներ),

- ապահովվա՞ծ են, արդյոք, վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների՝ ՆՏ վճռաբեկ դատարանից անկախությունն ու ինքնուրույնությունը,

- ապահովվա՞ծ են, արդյոք, վիճարկվող ինստիտուտի ներկա իրավակարգավորման պայմաններում անձի իրավունքների դատական պաշտպանության մարչելիության եւ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքները:

9. Փաստաբանության ինստիտուտի կարգավիճակը սահմանված է «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքով: Ըստ այդ օրենքի՝ փաստաբանությունը փաստաբանների մասնագիտական միավորում է, որը, հանդիսանալով քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտ, դուրս է պեղական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների համակարգից (օրենքի հոդված 3-ի 1-ին պարբերություն): Փաստաբանու-

թյունը գործում է **անկախության, օրինապահության, ինքնակառավարման եւ փաստաբանների իրավահավասարության սկզբունքների հիման վրա:**

Իր հերթին, փաստաբանական գործունեությունն իրավապաշտպան գործունեության տեսակ է, որն ուղղված է իրավաբանական օգնություն ստացողի հետապնդած օրինական շահերի իրականացմանը՝ օրենքով չարգելված միջոցներով եւ եղանակներով: Որպես կանոն, փաստաբանական գործունեությունը կրում է ձեռնարկափիրական բնույթ:

Նամաձայն ՆՏ փաստաբանների պալատի տրամադրած տեղեկությունների՝ 2008թ. հունիսի 11-ի դրությամբ փաստաբանական գործունեության արտոնագիր ունի 715 փաստաբան: 43 փաստաբանի փաստաբանական գործունեության արտոնագրի գործողությունը կասեցված է: Պալատի գրանցման օրվանից ի վեր (2005թ. հոկտեմբերի 28) դադարեցվել է թվով 30 փաստաբանի փաստաբանական գործունեության արտոնագրի գործողություն:

Նամաձայն ՆՏ դատական դեպարտամենտի տրամադրած տեղեկատվության՝ ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի ներդրումից ի վեր՝ փաստաբանների կողմից հավաքարմագիր ստանալու համար ՆՏ վճռաբեկ դատարանի գրասենյակ է ներկայացվել 62 դիմում, որից 59-ը բավարարվել է եւ, համապատասխանաբար, տրվել է 59 հավաքարմագիր, 3-ը մերժվել է «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի 3-րդ մասի պահանջների խախտմամբ կազմված լիստիկ հիմքով:

10. ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտի նախադիպը հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանի ինստիտուտն էր: ՆՏ վճռաբեկ դատարանում փաստաբանների հավաքարմագրման կարգի եւ վճռաբեկ դատարանում փաստաբանական գործունեության համար հատուկ արտոնագիր տրամադրելու կարգի համեմատական վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է այդ երկու ինստիտուտների ձեւավորման կարգերի միջեւ հետեւյալ առանցքային եւ հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի անկախության ու ինքնուրույնության ապահովման տեսանկյունից առանցքային նշանակություն ունեցող տարբերությունները.

ա/ հատուկ արտոնագիր տրամադրելու գործընթացն սկսվում եւ ավարտվում էր փաստաբանների պալատի շրջանակներում, վճռաբեկ դատարանի նախագահն այդ գործընթացին որեւէ մասնակցություն չունեւ. հատուկ արտոնագիրը տրամադրում էր

փաստաբանների պալատի նախագահը եւ այն էլ կոլեգիալ մարմնի՝ փաստաբանների պալատի ընդհանուր ժողովի փակ գաղտնի քվեարկության արդյունքներով ընդունված որոշման հիման վրա: Մինչդեռ հավաքարմագրված փաստաբանների դեպքում հավաքարմագիրը փրամադրում է ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահը, ՆՏ փաստաբանների պալատի մարմիններն ըստ էության այդ գործընթացում որեւէ դերակատարում չունեն,

բ/ հատուկ արտոնագրի փրամադրման հիմքում ընկած էր փաստաբանական գործունեության արտոնագիր ունեցող փաստաբանների եւ հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների փարբերակման ծանրակշիռ չափանիշ, այն է՝ մասնագիտական պատրաստվածության աստիճանը եւ մասնագիտական գիտելիքների որակը: Եթե փաստաբանական գործունեություն իրականացնելու համար արտոնագիրը փրամադրվում էր որակավորման քննության արդյունքներով, ապա հատուկ արտոնագիրը փրվում էր հատուկ ծրագրով հանձնված որակավորման քննության արդյունքներով: Ընդ որում, հատուկ ծրագրով որակավորման քննություն հանձնած փաստաբաններից հատուկ արտոնագիր փրամադրվում էր այն թվով յոթ փաստաբաններին, ովքեր փաստաբանների պալատի ընդհանուր ժողովի փակ գաղտնի քվեարկության արդյունքներով ստացել են առավելագույն ձայներ: Մինչդեռ, հավաքարմագրի փրամադրման հիմքում դրվեցին այլ պայմաններ: Եթե հատուկ արտոնագրի փրամադրումը պայմանավորված էր այնպիսի գործոնով, ինչպիսին փրվյալ փաստաբանի մասնագիտական պատրաստվածությունն է, ապա հավաքարմագրի փրամադրումը հիմնականում պայմանավորված է այնպիսի սուբյեկտիվ գործոնով, ինչպիսին փաստաբանների համաձայնությունն է,

գ/ հատուկ արտոնագրի փրամադրելու կարգն այնպիսին էր, որ առաջին փարում երաշխավորվում էր թվով 7 հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների առկայությունը, իսկ հինգերորդ փարում՝ նույնիսկ թվով 35 հատուկ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների առկայությունը (արտոնագիրը փրվում էր հինգ փարի ժամկետով, եւ փրվյալ փարվա ընթացքում կարող էր փրվել առավելագույնը 7 հատուկ արտոնագիր): Մինչդեռ հավաքարմագրի փրամադրելու կարգն այնպիսին է, որ չի բացառվում այնպիսի իրավիճակ, երբ հավաքարմագիր ունեցող փաստաբանների թիվը լինի նվազ, քան նույնիսկ 7-ը, քանզի հնարավոր է, որ փրվյալ փարում փաստաբանների համաձայնություն կարողանան ապահովել 7-ից պակաս թվով փաստաբան, որոնց գործունեության ժամկետն էլ ընդամենը 13 ամիս է: Իսկ հավաքարմագրի ունեցող փաստաբանների նվազ թվաքանակը սահմանափակում է

վճռաբեկ դատարան դիմող՝ դատավարության կողմերի ընտրության հնարավորությունը, ինչը կարող է լրացուցիչ գործոն հանդիսանալ վճռաբեկ դատարանի մատչելիությունը սահմանափակելու հարցում:

11. Նավարարմագրված փաստաբանների՝ անկախության, փաստաբանական ծառայության մարուցման ինքնակառավարման եւ իրավահավասարության սկզբունքների իրացման խնդրի համարեքստում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ նաեւ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի իրավակիրառական պրակտիկային: Այսպես, ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահը, ղեկավարվելով «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի 5-րդ մասով եւ «Դատարանակազմության մասին» ՆՏ օրենքի (ուժը կորցրել է 18.05.2007թ.) 23 հոդվածի 3-րդ մասի 4.1. կետով՝ իր 05.04.2007թ. N-12Ա հրամանով հավարարմագրել է թվով 55 փաստաբանի: Տիմք ընդունված դրույթը սահմանում էր. «ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահը ... օրենքով սահմանված կարգով հավարարմագրում է Նայաստանի Նանրապետության վճռաբեկ դատարանում հավարարմագրման հայր ներկայացրած փաստաբաններին կամ մերժում նրանց հավարարմագրումը, ինչպես նաեւ դադարեցված է ճանաչում հավարարմագրի գործողությունը» (այս դրույթն ավելացվել էր 21.02.2007թ. ընդունված եւ 07.04.2007թ. ուժի մեջ մտած՝ «Դատարանակազմության մասին» ՆՏ օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՏ-94-Ն օրենքով): Նշված հրամանն ուժի մեջ է մտել 07.04.2007թ., այն է՝ փաստաբանների հավարարմագրման կարգը սահմանող՝ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքում լրացում կատարելու մասին» 21.02.2007թ. օրենքի եւ հավարարմագրված փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարան դիմելու պարտադիր պայմանը սահմանող՝ ՆՏ քրեական դատավարության եւ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին 21.02.2007թ. օրենքների ուժի մեջ մտնելու օրը: Նրանան ընդունելիս՝ վճռաբեկ դատարանի նախագահը ղեկավարվել է «Դատարանակազմության մասին» օրենքի 23 հոդվածի 3-րդ մասի 4.1. կետով, որը, սակայն, ուժի մեջ է մտել միայն 07.04.2007թ.: Բացի դրանից, «Դատարանակազմության մասին» ՆՏ օրենքի նշված դրույթը սահմանում էր, որ հավարարմագրումը կատարվում է **օրենքով սահմանված կարգով**: Այդ կարգը սահմանվել է միայն հրամանի ընդունման օրվանից երկու օր հետո ուժի մեջ մտած «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքում լրացում կատարելու մասին» 21.02.2007թ. օրենքով: Ավելին, ըստ նշված կարգի՝ հավարարմագրման

նպատակով վճռաբեկ դատարան փաստաբանները դիմում են **յուրաքանչյուր փա-
վա նոյեմբերի 20-ից 30-ը:**

Ներագայում, «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ այլ փաստաբաններ, օրենքով սահմանված կարգով, 2007թ. նոյեմբերի 20-ից 30-ը դիմել են ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահին եւ հավատարմագրվել: Այդ փաստաբանները թվով 4-ն են:

2007թ. դեկտեմբերի 10-ին ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահը՝ հիմք ընդունելով «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի դրույթները, կայացրել է N-79Ա հրամանը, որով որոշվել է 2007թ. ապրիլի 7-ին ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավատարմագրված փաստաբանների հավատարմագրերի գործողության ժամկետը երկարաձգել մինչեւ 2009թ. հունվարի 10-ը: Վճռաբեկ դատարանի նախագահի այս հրամանի օրինականությունը վիճարկվել է ՆՏ վարչական դատարանում: Վերջինս 07.04.2008թ. իր վճռով մերժել է նշված հրամանն առոչինչ ճանաչելու վերաբերյալ պահանջը: Վճռի պարճառաբանությունը հիմնականում հանգում է նրան, որ «Դատարանը ... հիմք ընդունելով, որ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածի համաձայն՝ փաստաբաններին հավատարմագիր փրամադրելը ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահի լիազորությունն է, գրնում է, որ հավատարմագրերի փրամադրումը որոշակի ժամկետով չի բացառում դրա գործողության ժամկետի երկարաձգումը ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահի կողմից»: Դատարանի նշված իրավական դիրքորոշումը վկայում է այն մասին, որ իրավակիրառական պրակտիկայում ՆՏ վճռաբեկ դատարանի նախագահի՝ փաստաբաններին հավատարմագրեր փրամադրելու լիազորությունը մեկնաբանվել էւ կիրառվել է որպես հայեցողական լիազորություն: Վարչական դատարանի այս վճիռը, որի դեմ վճռաբեկ բողոքի քննության ընդունումը մերժվել է, իրավական հիմք է ստեղծում հեպագայում եւս վճռաբեկ դատարանի նախագահի կողմից հավատարմագրերի գործողության ժամկետն իր հայեցողությամբ եւ ցանկացած ժամկետով երկարաձգելու համար: Նման մոպեցման արդյունքում, սահմանադրական դատարանը գրնում է, որ խախտվում են փաստաբանի ինսպիտուպի գործունեության հիմքում ընկած այնպիսի կարեւորագույն սկզբունքներ, ինչպիսիք են փաստաբանի անկախության, ինքնակառավարման եւ փաստաբանների իրավահավասարության սկզբունքները:

12. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ հստակ ձեւավորված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազա-

տությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում սրեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե սրեղծվել է, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում եւս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդար դատաքննության հիմնարար երաշխիքներից, այդ թվում՝ նաեւ քաղաքացիական իրավունքների եւ պարտականությունների կապակցությամբ դատարանի մատչելիությունը:

Այն հանգամանքը, թե 6-րդ հոդվածը որքանով է կիրառելի վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարանների առնչությամբ, կախված է այդ դատարաններում վարույթի առանձնահատկություններից, դիտարկվելով իր ամբողջության մեջ՝ հաշվի առնելով վճռաբեկ դատարանի առանձնահատուկ կարգավիճակը (տես՝ Սիակովսկան ընդդեմ Լեհաստանի գործով (*Sialkowska v. Poland*) 2007թ. մարտի 22-ի վճիռը):

ՏՏ Սահմանադրության 92 հոդվածի համաձայն՝ Տայաստանի Տանրապետությունում գործում են ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի, վերաքննիչ դատարանները եւ վճռաբեկ դատարանը: Նույն հոդվածի համաձայն՝ ՏՏ վճռաբեկ դատարանը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: ՏՏ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներն ամրագրում են անձի դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրավունքները, այդ թվում՝ նաեւ արդարադատության մատչելիության իրավունքը: Նշված սահմանադրական դրույթների համադրված մեկնաբանությունը՝ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի լույսի ներքո, թույլ է տալիս արձանագրել, որ ՏՏ Սահմանադրությամբ երաշխավորվող դատական պաշտպանության իրավունքը ներառում է նաեւ վճռաբեկ դատարանում անձի իրավունքների պաշտպանության իրավունքը, որն իր հերթին ներառում է վճռաբեկ աստիճանի մատչելիության իրավունքը, որը պետք է ապահովվի՝ հաշվի առնելով վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակը եւ վճռաբեկ դատարանում վարույթի առանձնահատկությունները:

ՏՏ վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակը եւ վճռաբեկ դատարանում վարույթի առանձնահատկությունները մանրամասնված են սահմանադրական դատարանի 2007թ. ապրիլի 9-ի ՄԴՌ-690 որոշման մեջ:

Սահմանադրական դատարանն իրավական պետության սկզբունքների եւ արդարադատության մատչելիության իրավունքի համապետություն առանձնակիորեն կարեւորում է վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքը, քանի որ վերջինիս որոշումները՝ պայմանավորված այդ դատարանի սահմանադրական գործառնությամբ:

ներով, կարելուովում են ոչ միայն դափարարության կողմերի շահերի փեսանկյունից, այլ նաեւ ողջ հանրության շահերի փեսանկյունից:

13. ՆՏ վճռաբեկ դափարանում հավափարարմագրվաճ փասափարանների ինսափի-փուփի եւ վճռաբեկ դափարանի մափջելիության իրավունքի սահմանադրաիրավական բնույթը սահմանադրական դափարանը նախեսառաջ հարկ է համարում գնահափել քրեսադափարարական եւ քաղաքացիադափարարական օրենսդրության գարգացումների համափեսափուում:

Այափես, մինչեւ վերջին օրենսդրական փոփոխությունները վճռաբեկության կարգով կարող էին բողոքարկվել եւ՛ առաջին ափյանի դափարանի, եւ՛ վերաքննիչ դափարանի օրինական ուժի մեջ մփաճ դափական ալկաերը: Ընդ որում, ուժի մեջ մփաճ ալկաերի բողոքարկման առնչությամբ գորճում էր միջնորդալորվաճ կարգը, իսկ անմիջականորեն կարող էին բողոքարկվել վերաքննիչ դափարանի օրինական ուժի մեջ չմփաճ դափական ալկաերը: Քրեսադափարարական եւ քաղաքացիադափարարական օրենսդրության գարգացումն ընթացալ այն ճանաափարհով, որ ոչ միայն վերացվեց վճռաբեկ դափարան անմիջական դիմելու կարգը, այլ նաեւ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա ալկաերի շրջանակն ըսափ էության սահմանափակվեց միայն վերաքննիչ դափարանի օրինական ուժի մեջ մփաճ դափական ալկաերով: Ավելին, ՆՏ քրեսական եւ քաղաքացիական դափարարության օրենսգրքերում փոփոխություններ եւ լրացումներ կափարելու մասին 28.11.2007թ. ՆՏ օրենքներով սահմանվեցին այնափիսի դրույթներ, որոնք ոչ միայն լուրջ խոչընդոփներ սափեղճեցին վճռաբեկ դափարան դիմելու խնդրում՝ էականորեն սահմանափակելով այդ դափարանի մափջելիությունը, այլ նաեւ սահմանափակեցին եռասափիճան դափական համակարգում իրավունքների արդյունալեփր պաշափանության հնարալորությունները: Մասնալորաափես, «ՆՏ քրեսական դափարարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կափարելու մասին» 28.11.2007թ. օրենքի 66 հողվաճով նոր խմբագրությամբ շարադրվեց ՆՏ քրեսական դափարարության օրենսգրքի 404 հողվաճը, որի 2-րդ մասի համաճայն՝ վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա դափական ալկաերն անճը չի կարող բողոքարկել վճռաբեկ դափարան, էթե նա նույն հիմքերով չի բողոքարկել դափական ալկաը վերաքննիչ դափարանում: Բացի դրանից, այնափիսի պայմաններում, երբ առաջին ափյանի դափարանի՝ օրինական ուժի մեջ մփաճ դափական ալկաերն այլես չեն կարող բողոքարկվել վճռաբեկության կարգով, իսափացվել են նաեւ այդ դափական ալկաերը վերաքննության կարգով բողոքարկելուն

ներկայացվող պահանջները: ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 376.1. հոդվածի համաձայն՝ առաջին ստիպանի դատարանների՝ գործն ըստ էության լուծող օրինական ուժի մեջ մտնող դատական ակտերը վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա են այն բացառիկ դեպքերում, երբ գործի նախորդ դատական քննության ընթացքում թույլ են տրվել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի հիմնարար խախտումներ, որոնց արդյունքում ընդունված դատական ակտը խաթարում է արդարադատության բուն էությունը:

Փաստորեն, քրեադատավարական եւ քաղաքացիադատավարական օրենսդրության համապատասխան փոփոխությունների արդյունքում ոչ միայն դատավարության մասնակիցը գրկվել է առաջին ստիպանի դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտնող դատավճիռները՝ թեկուզ միջնորդավորված կարգով, վճռաբեկ դատարանում բողոքարկելու հնարավորությունից, այլ նաեւ վերացվել է այն միակ ուղին, որով ապահովվում էր դատավարության մասնակիցների անմիջական մուտքը վճռաբեկ դատարան (վերաքննիչ դատարանի օրինական ուժի մեջ չմտնող դատական ակտերն անմիջականորեն վճռաբեկության կարգով բողոքարկելու հնարավորությունը), ինչի արդյունքում վճռաբեկ դատարանի մատչելիությունը դատավարության մասնակիցների համար հասցվել է նվազագույնի:

Օրենսդրական զարգացումների համապետքաբար ՆՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի գոյության ազդեցությունը վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքի վրա գնահատելիս՝ հարկ է հաշվի առնել նաեւ այն հանգամանքը, որ ՆՏ քրեական եւ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերով սահմանված վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերը, ինչպես նաեւ բողոքը քննության ընդունելու պայմաններն օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում բավականին սեղմվել են: Իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ նույնիսկ հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից կազմված վճռաբեկ բողոքների գերակշիռ մեծամասնությունը, չբավարարելով վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու բավականին սեղմ պայմանները, վերադարձվում է, ինչի արդյունքում հավաքարմագրված փաստաբանի ծառայությունից օգրվելն ինքնին իմաստագրկվում է:

14. Նավարարմագրված փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարան դիմելու պարտադիր պահանջի ազդեցությունը վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքի վրա գնահատելիս սահմանադրական դատարանը կարելուորում է նաեւ այն

խնդիրը, թե արդյո՞ք գործող օրենսդրությունն ապահովում է վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից անվճար հիմունքներով իրավաբանական օգնության փրամադրման իրավական հնարավորությունը: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ո՛չ «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքը, ո՛չ էլ ՆՏ քրեական եւ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերը չեն նախատեսում վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից անվճար հիմունքներով իրավաբանական օգնության փրամադրում, այն է՝ վճռաբեկ բողոք կազմելու իրավական հնարավորություն:

ՆՏ փաստաբանների պալատի ներկայացրած փեդեկապվության համաձայն՝ Նանրային պաշտպանի գրասենյակի 4 հավաքարմագիր ունեցող հանրային պաշտպաններից երկուսի կողմից 16 դեպքում վճռաբեկ բողոքը կազմվել է անվճար հիմունքներով: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՏ դատարաններում քննվող քրեական եւ քաղաքացիական բազմաթիվ գործերի պայմաններում խիստ աննշան է հավաքարմագրված փաստաբանի կողմից անվճար իրավաբանական օգնություն փրամադրելու երաշխավորումը՝ այդպիսի կարգի եւ դեպքերի օրենսդրական հստակ ամրագրման բացակայության պայմաններում, եւ կախված է պարզապես հանրային պաշտպանի գրասենյակի «բարի կամքի» դրսևորումից:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից անվճար հիմունքներով իրավաբանական օգնության փրամադրման կարգ եւ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից անվճար հիմունքներով երաշխավորված իրավաբանական օգնության փրամադրման որեւէ մեխանիզմ չնախատեսելու պայմաններում՝ հավաքարմագրված փաստաբանների գոյությունն անհամաչափորեն սահմանափակում է վճռաբեկ դատարանի մարչելիության իրավունքը՝ այդ դատարանում իրավունքների պաշտպանությունից օգտվելու դատավարության մասնակցի հնարավորությունը գործնականում պայմանավորելով նրա ֆինանսական հնարավորություններով:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում ընդգծել, որ ՆՏ Սահմանադրության 20 հոդվածի 1-ին մասի ընկալմամբ՝ իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը ներառում է, նախ՝ որակյալ իրավաբանական ծառայություն ստանալու հնարավորությունը, երկրորդ՝ պետության պարտավորությունը՝ որակյալ իրավաբանական օգնություն ստանալու հնարավորություն ապահովելու բոլոր նրանց համար, ովքեր ի վիճակի չեն ինքնուրույն ստանալ այդպիսի օգնություն:

Պեպության նշված պարտավորությունը ենթադրում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ անհրաժեշտ է փաստաբանի պարտադիր ներկայացուցչություն կամ այն բխում է դատավարության շահերից, յուրաքանչյուր կարիքավոր պեպք է իրավունք ունենա ստանալու իրավաբանական որակյալ օգնություն: Դա բխում է արդարադատության իրականացման բնագավառում իրավաբանական ծառայության մատուցման եվրոպական փորձից, ինչպես նաև իրավաբանների եւ իրավաբանական ծառայության մատչելիության վերաբերյալ ՄԱԿ-ի շրջանակներում ընդունված սկզբունքներից:

15. Սահմանադրական դատարանը գտնում է նաև, որ վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքը սահմանափակող գործոն է նաև վճռաբեկ դատարանում փաստաբանների հավաքարմագրման գործող կարգը: Մասնավորապես, վերջինս այնպիսին է, որ չի բացառվում այնպիսի իրավիճակը, երբ մի փաստաբանը չկարողանա հավաքել համապատասխան թվով ձայներ, ինչի արդյունքում վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների թիվը կարող է սեղմ լինել՝ կրճատելով եւ՝ անձի ընտրության հնարավորությունը, եւ՝ ընդհանրապես վճռաբեկ դատարանի պաշտպանությունից օգրվելու հնարավորությունը: Այս կապակցությամբ հարկ է նկատել, որ 2007թ. «Փաստաբանության մասին» ՏՏ օրենքի 29.1. հոդվածով սահմանված կարգով եւ ժամկետում ՏՏ վճռաբեկ դատարան է դիմել եւ հավաքարմագրվել ընդամենը 4 փաստաբան: Բացի դրանից, հարկ է հաշվի առնել, որ հավաքարմագրված փաստաբանն իրականացնելով ձեռնարկադիրական գործունեություն, ըստ էության ազատ է հրաժարվելու այս կամ այն գործով վճռաբեկ բողոք կազմելուց, ինչի արդյունքում դատավարության մասնակցի՝ վճռաբեկ բողոք բերելու հնարավորությունն էլ ավելի է նվազում՝ սահմանափակելով վճռաբեկ դատարանի մատչելիությունը: Նման իրավիճակում, փաստորեն, դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացումը պայմանավորվում է որոշակի նախապայմանով, այն է՝ փաստաբանի համաձայնությամբ, ինչի արդյունքում հնարավոր է մարդու իրավունքների եւ ազատությունների ազատ իրացման սահմանափակում:

16. Սահմանադրական դատարանը՝ հաշվի առնելով, որ հավաքարմագրված փաստաբանների եւ մյուս փաստաբանների միջեւ մասնագիտական պարտավորվածության եւ փորձառության հարցում չկա որեւէ փարբերություն, որ օրենսդրությունը վճռաբեկ դատարան դիմելիս հստակորեն չի երաշխավորում անվճար իրավաբանական օգնությունից օգրվելու հնարավորությունը, որ նույնիսկ հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից կազմված բողոքների գերակշիռ մեծամասնու-

թյունը քննության չի ընդունվում վճռաբեկ դատարանում, ինչպես նաև նկատի ունենալով հավաքարմագրված փաստաբանների սեղմ թվաքանակն ու նրանց գործունեության ձեռնարկափրական բնույթով պայմանավորված՝ վճռաբեկ բողոք կազմելուց հրաժարվելու ազատությունը, գտնում է, որ արդարացի հավասարակշռությունը ՏՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջոցով վճռաբեկ դատարան ներկայացնելու պահանջի եւ դրանով հեղափոխվող նպատակի միջեւ, այն է՝ ապահովել որակյալ վճռաբեկ բողոքների կազմումը, խախտված է այնքան, որ խաթարվել է վճռաբեկ դատարանի մարզելիության իրավունքի էությունը:

Վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարան դիմելու պարտադիր պահանջով վճռաբեկ դատարանի մարզելիության իրավունքի սահմանափակումը համաչափ չէ իր նպատակին, քանի որ նման սահմանափակումը թույլ չի տալիս արդյունավետորեն եւ անարգել իրացնել անձի արդար դատաքննության իրավունքը:

17. ՏՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտը հարկ է դիտարկել նաև ՏՏ Սահմանադրության՝ օրենքի առջեւ բոլորի հավասարության եւ խտրականությունն արգելելու սկզբունքներն ամրագրող 14.1. հոդվածի համապեքստում: Ընդ որում, այս սկզբունքներին խնդրո առարկան առնչվում է երկու տեսանկյունից՝ եւ փաստաբանների շահերի տեսանկյունից, եւ դատավարության մասնակիցների տեսանկյունից:

Ըստ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի՝ վերաբերմունքի տարբերությունը խտրականություն է, եթե առկա չէ օբյեկտիվ եւ պարճառաբանված արդարացում: Նաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրման համար օրենսդրությունը որպես չափանիշ է սահմանել ընդամենը 10 այլ փաստաբանների կողմից հավակնորդին տրված գրավոր համաձայնությունները, որ արտոնագիր ունեցող փաստաբանների եւ ՏՏ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների միջեւ առկա չէ մասնագիտական ունակություններով եւ փորձառությամբ պայմանավորված որեւէ օբյեկտիվ եւ իրավաչափ տարբերություն, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հավաքարմագիր չունեցող փաստաբաններին վճռաբեկ բողոք կազմելու հնարավորությունից զրկելը հանդիսանում է խտրական վերաբերմունք նրանց նկատմամբ:

Ինչ վերաբերում է դարավարության մասնակիցների համար օրենքի առջև հավասարության սկզբունքի նկատմամբ հարգանքն ապահովելուն, ապա, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՏՏ օրենսդրությունը վճռաբեկ բողոք կազմելու առնչությամբ չի երաշխավորում անվճար իրավաբանական օգնության փրամատրում, ինչպես նաև հիմք ընդունելով այն վիճակագրությունը, որ վճռաբեկ դատարան դիմելու միջնորդավորված կարգ սահմանելուց ի վեր կրկնակի կրճատվել է վճռաբեկ բողոքների քանակը, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտի առկայությամբ խախտվում է նաև հավասարությունը դարավարության մասնակիցների միջև՝ պայմանավորված նրանց գույքային վիճակով:

18. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի եւ հավաքարմագիր չունեցող փաստաբանի միջև մասնագիտական ունակություններով եւ փորձառությամբ պայմանավորված իրավաչափ տարբերության բացակայության հանգամանքը, վճռաբեկ դատարանում փաստաբանի հավաքարմագրման կարգը, հավաքարմագրված փաստաբանի կողմից իրականացվող փաստաբանական գործունեության խիստ սահմանափակ լինելու հանգամանքը, հավաքարմագրված փաստաբանի եւ վճռաբեկ դատարանի փոխգործակցության բնույթը միանգամայն ավելորդ են դարձնում վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտի գոյությունը: Ավելին, հաշվի առնելով նշված ինստիտուտի գործունեության ձեռնարկարհրական, մենաշնորհային բնույթը, դրա վրա հիմնված՝ հավաքարմագրված փաստաբանների կողմից ընդամենը վճռաբեկ բողոք կազմելու համար պահանջվող համեմատաբար բարձր վճարները, սահմանադրական դատարան, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դիմելու համար պաշտպանության միջոցներն սպառելու պարտադիր պահանջը, կարելի է փաստել, որ վճռաբեկ դատարանում հավաքարմագրված փաստաբանների ինստիտուտն իր գոյությամբ սահմանափակում է ոչ միայն վճռաբեկ դատարանի, այլ նաև սահմանադրական դատարանի եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մարզեղիության, դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքները, ըստ էության նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում խտրական վերաբերմունքի ցուցաբերման հնարավոր դեպքերի համար՝ պայմանավորված անձի գույքային դրության հիմքով:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պայմանավորված վճռաբեկ դատարանի գործառնական առանձնահատկություններով՝ **փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարանն ղիմելու պահանջը կարող է իրավազատի համարվել**, եթե բխում է ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց շահերից՝ ներկայացուցչությունն իրականացնելով արհեստավարժ եւ փորձառու մասնագետների միջոցով:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ հարկ է համարում ընդգծել, որ փաստաբանի միջոցով վճռաբեկ դատարանն ղիմելու ինստիտուտը՝ որպես այլընտրանքային փարբերակ, իրավազատի կարող է համարվել միայն այն դեպքում, երբ օրենսդրությունը փաստաբանի ծառայությունից օգտվելու հնարավորությունը երաշխավորի յուրաքանչյուրի համար՝ անկախ փյալ անձի ֆինանսական հնարավորություններից:

19. Դիմող Ն. Ռուշանյանը, ի թիվս այլոց, վիճարկում է նաեւ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի սահմանադրականությունը, որի համաձայն՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, եթե՝ ...4) վճռաբեկ բողոք ներկայացվել է օրենքով նախատեսված կամ վճռաբեկ դատարանի սահմանած ժամկետից ուշ, եւ բացակայում է այն վերականգնելու մասին միջնորդությունը, կամ նման միջնորդությունը մերժվել է»:

Այս դրույթը հարկ է դիտարկել ՆՏ սահմանադրական դատարանի 2008թ. մայիսի 27-ի ՍԴՈ-754 որոշման լույսի ներքո, որով Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրության 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր է ճանաչվել ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասը (նոր խմբագրությամբ 233 հոդվածի 4-րդ մասը)՝ առանց ժամկետի սահմանման վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքում կրկին բողոք ներկայացնելու իրավունքի սահմանափակման առումով:

Սահմանադրական դատարանի նշված որոշման հիմքում ընկած է այն ընդհանուր իրավական դիրքորոշումը, որի համաձայն՝ քանի դեռ չի լրացել օրենքով վճռաբեկ դատարանն ղիմելու համար սահմանված եռամսյա ժամկետը, անձը կարող է, անկախ թերությունները շրկելու համար վճռաբեկ դատարանի կողմից ժամկետ մադնանշելու փաստից, կրկին վճռաբեկ բողոք ներկայացնել: Այսինքն՝ սահմանադրական դատարանի նշված որոշման իրավական հետեւանքն այն է, որ եթե վճռաբեկ դատարանը թերությունների պարճառաբանությամբ վճռաբեկ բողոքը

վերադարձնելիս դրանք շրկելու համար համապատասխան ժամկետ չի սահմանում, ապա անձը կարող է մինչև եռամսյա ժամկետի լրանալը կրկին վճռաբեկ բողոք ներկայացնել: Մինչդեռ, վիճարկվող դրույթի ուժով, բոլոր այն դեպքերում, երբ վճռաբեկ դատարանը սահմանում է վճռաբեկ բողոքը ներկայացնելու ժամկետ, որն ավելի սեղմ է, քան օրենքով սահմանված եռամսյա ժամկետը, փվյալ անձն անհավասար վիճակում է հայտնվում այն անձանց համեմատությամբ, որոնց բողոքը կրկին ներկայացնելու համար ժամկետ չի սահմանվել. վիճարկվող հոդվածի 4-րդ մասի անվավերության պայմաններում հնարավոր է դառնում մի իրավիճակ, երբ վճռաբեկ դատարանի կողմից ժամկետ չսահմանելու դեպքում անձը կարող է լիարժեք օգտվել եռամսյա ժամկետից, իսկ ժամկետ սահմանելու դեպքում՝ ոչ:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից սահմանված ժամկետի խախտումը չպետք է խոչընդոտ լինի վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելուն, եթե, այնուամենայնիվ, այն ներկայացվում է օրենքով սահմանված եռամսյա ժամկետում:

Ինչ վերաբերում է ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ եւ 5-րդ կետերին, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ կետերում ամրագրված դրույթներն արդյունավետ վճռաբեկ վարույթ իրականացնելու անհրաժեշտ պայմաններ են:

20. ՏՏ սահմանադրական դատարանն իր ՍԴՈ-690 որոշման եզրափակիչ մասի 3-րդ կետի բ) ենթակետում անդրադառնալով ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետի (2006թ. հուլիսի 7-ի խմբագրությամբ) սահմանադրականությանը, ամրագրել է. վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման պարճառաբանման պարտադիր պայման չնախատեսելու, հետեւաբար, նաեւ՝ արդարադատության արդյունավետության, բավարար մարչելիության իրավական երաշխիքներ չապահովելու առումով, ճանաչել այն Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 3, 6 (1-ին եւ 2-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման պարճառաբանված լինելու անհրաժեշտությանը սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր որոշման պարճառաբանական մասում, մասնավորապես, որոշման 10-րդ կետում նշված է.«Ուստի վճռաբեկ դատարանի կողմից «Էական նշանակություն», «ձանր հետեւանք» եւ «վճռաբեկ դատարանի նախկինում ընդունած դատական ակտ» արտահայտու-

թյունների՝ դափնական գործերի հանգամանքներից բխող բովանդակային հստակեցումը, մեկնաբանումը, պարճառաբանումը պայման է ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 230 հոդվածի 1-ին կետի 4.1. ենթակետում եւ 231.2. հոդվածի 1-ին կետում նախանշված հիմքերին համապատասխան՝ վճռաբեկ վարույթում անձանց իրավունքների պաշտպանության հնարավորությունը կանխաբեկելի դարձնելու համար»:

«Էական նշանակություն», «ծանր հետեւանք» եւ «վճռաբեկ դատարանի նախկինում ընդունած դափնական ակտ» արտահայտությունները վերաբերում են վճռաբեկ բողոքն ընդունելու երեք հիմքերին, որոնք ներկայումս ամրագրված են ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նոր խմբագրությամբ 234 հոդվածի 1-ին մասի 1-3-րդ կետերում:

Բացի դրանից, խնդրո առարկայի վերաբերյալ ՆՏ սահմանադրական դատարանն իր վերաբերմունքն է արտահայտել նաեւ 2008թ. մայիսի 27-ի ՍԴՈ-754 որոշման 5-րդ կետում, որտեղ, մասնավորապես, ամրագրվել է. «Սահմանադրական դատարանն իր նշված որոշման եզրափակիչ մասի 3-րդ կետում ամրագրել է. «Նայաստանի Նանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը (2006թ. հուլիսի 7-ի խմբագրությամբ) ... վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման պարճառաբանման պարտադիր պայման չնախաբեկելու, հետեւաբար, նաեւ՝ արդարադատության արդյունավետության, բավարար մարջելիության իրավական երաշխիքներ չապահովելու առումով, ճանաչել Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 3, 6 (1-ին եւ 2-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր»:

Այսինքն՝ վճռաբեկ դատարանի կողմից՝ նշված հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացումն ապահովող կարեւոր իրավական երաշխիք պետք է հանդիսանար նաեւ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշման պարճառաբանման պարտադիր պայմանն օրենքով հստակ սահմանելը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սահմանադրական դատարանի նշված որոշման ընդունումից ի վեր ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսդրության մեջ կատարված փոփոխությունների եւ լրացումների արդյունքում վերոհիշյալ իրավական երաշխիքները լիարժեքորեն չեն ապահովվել:

Այսպես՝ «ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» 2007թ. նոյեմբերի 28-ի օրենքի 75 հոդ-

վածի համաձայն՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելը» վերաառությամբ 233 հոդվածի 2-րդ մասը շարադրվել է հետևյալ խմբագրությամբ. «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական պալատը կայացնում է որոշում գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալու պահից 10 օրվա ընթացքում: Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշումը պետք է լինի պատճառաբանված, բացառությամբ սույն օրենսգրքի 234 հոդվածի 1 կետի 1-ին ենթակետի բացակայության հիմնավորմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքերի»: Նույնաբովանդակ դրույթ է ըստ էության ամրագրված նաեւ ՏՏ դատական օրենսգրքի 50 հոդվածի 4-րդ մասում. վերջինս եւս վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշման պատճառաբանման պահանջը չի փարածում այն որոշումների վրա, որոնցում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքն այն է, որ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը չի կարող էական նշանակություն ունենալ օրենքի միապետակ կիրառության համար:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդիրը՝ նման բացառություն սահմանելով, լիարժեքորեն չի ապահովել սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ որոշման կատարումը՝ խախտելով նաեւ «Իրավական ակտերի մասին» ՏՏ օրենքի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջները:

Իր ՄԴՌ-690 որոշման մեջ սահմանադրական դատարանը պատճառաբանվածության պարտադիր պահանջը կապում է ոչ թե վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության այս կամ այն կոնկրետ հիմքի հետ, այլ՝ բացառապես բոլոր հիմքերի հետ: Նման պահանջն ինքնանպատակ չէ, եւ դրա նպատակն է ապահովել վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելիս դատարանի հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ օրինական իրականացումը, ինչպես նաեւ դատական ակտի նկատմամբ անձի վստահության ապահովումը:

Ելնելով վերոգրյալից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սահմանադրական դատարանի նման որոշման առկայության պայմաններում ՏՏ Ազգային ժողովն օժտված չէ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքերից որեւէ մեկը «արտոնյալ» վիճակում դնելու հայեցողությամբ, եւ չի կարող սահմանել, որ այդ հիմքի վկայակոչումն «ինքնաբավ է» ու դրա առկայության հիմնավորման կարիք չկա: Ուստի, անկախ նրանից, թե օրենսդիրը վճռաբեկ բողոքի ընդունելիության ինչ հիմքեր կսահմանի, դրանցից բոլորը եւ յուրաքանչյուրը ենթակա են պատճառաբանման:

21. Անդրադառնալով դիմողներ Բաբալյանների կողմից վիճարկվող՝ ՏՏ դպրական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետի դրույթների սահմանադրականության խնդրին, սահմանադրական դատարանը նշում է, որ օրենսգրքի՝ «Դպրավորի անձեռնմխելիությունը» վերաբառությամբ 13 հոդվածում կարելու էր աշխիքներ են նախատեսված ապահովելու համար ինչպես դպրավորի անկախությունը, այնպես էլ արդարադատության արդյունավետությունը: Նամանման երաշխիքներ են նախատեսված դպրավորների անկախությունն ու անձեռնմխելիությունը կանոնակարգող ՏՏ օրենսդրության՝ այլ, ինչպես նաև միջազգային իրավական նորմերում: Որպես այդպիսի երաշխիք՝ օրենսգրքի վերոհիշյալ 6-րդ կետը նախատեսում է **վերադասության կարգով դպրական ակտի նախապես բեկանման պարտադիր սկզբունք**՝ շահադիպական կամ անձնական այլ դրդումներով այդպիսի ակտ դպրավորի կողմից կայացնելու փաստի առթիվ քրեական հետապնդում հարուցելու համար:

Սահմանադրական դատարանը հարուկ կարելու է **վերադասության կարգով դպրական ակտերի օրինականության վերահսկման սկզբունքի** անխախտելիության ապահովումն ինչպես ՏՏ դպրական օրենսգրքի 13 հոդվածի վիճարկվող նորմում, այնպես էլ օրենսդրության՝ այլ, այդ թվում նաև քրեաիրավական նորմերում, դիտարկելով այն որպես ՏՏ Սահմանադրության 5, 94 եւ 97 հոդվածներում ամրագրված **դպրական իշխանության անկախության սկզբունքի** իրականացման կարելու էր աշխիք: Դպրական ակտի իրավական գնահատականը կարող է փոխվել միմիայն արդարադատական ընթացակարգով այն քննության առարկա դարձնելու արդյունքում:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ սկզբունքը չի ենթադրում, որ դպրավորը ենթակա չէ պարասխանավության, այդ թվում քրեորեն պարտելի արարքի համար: Այդ իրավահարաբերություններն օրենսդրորեն պետք է կանոնակարգվեն ՏՏ Սահմանադրության 97 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված դրույթների շրջանակներում: Դպրական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետն իրավակիրառական պրակտիկայում չի կարող մեկնաբանվել այն բովանդակությամբ, որ նոր երեսն եկած հանգամանքների հիմքով անհնարին դարձվի դպրական ակտերի բողոքարկումը դատախազության կողմից՝ ՏՏ Սահմանադրության 103 հոդվածի 4-րդ մասի 5-րդ կետով վերապահված լիազորության շրջանակներում:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատարանի անկախության եւ օրենքի առջեւ դատավորի պաշտասխանապնդության միջեւ խելամիտ հավասարակշռությունը խախտվել է մասնավորապես նաեւ ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքում 2007թ. նոյեմբերի 28-ի ՆՕ-270-Ն օրենքով կարարված փոփոխությունների 426.1. հոդվածով նախատեսված իրավակարգավորման արդյունքում: ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համանման նորմերի առնչությամբ իր իրավական դիրքորոշումները սահմանադրական դատարանն արտահայտել է 2008թ. սեպտեմբերի 9-ի ՍԴՈ-758 որոշման մեջ: Այդ դիրքորոշումներն օրենսդրի կողմից հաշվի պետք է առնվեն նշված հավասարակշռությունը երաշխավորելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 60 հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան՝ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի եւ 233 հոդվածի 4-րդ մասի առնչությամբ գործի վարույթը կարճել, քանի որ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 4-րդ մասի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի 2008թ. մայիսի 27-ի ՍԴՈ-754 որոշումը, իսկ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետն իրավական որոշակիություն է ձեռք բերում միայն օրենսգրքի 233 հոդվածի 4-րդ մասի հետ համակցության մեջ:

2. ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 40 հոդվածի 2-րդ մասը, 223 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը, 231 հոդվածի 2-րդ մասը՝ հավաքարմագրված փաստաբանի ինստիտուտին առնչվող մասով, 233 հոդվածի 2-րդ մասը՝ «բացառությամբ սույն օրենսգրքի 234 հոդվածի 1 կետի 1-ին ենթակետի բացակայության հիմնավորմամբ վճարել բողոքը վերադարձնելու դեպքերի» բառակապակցության մասով, ճանաչել Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

3. ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը՝ 28.11.2007թ. խմբագրությամբ, հավաքարմագրված փաստաբանի միջոցով բողոք բերելու մասով, 426.2 հոդվածը՝ այն մասով, որը վերաբերում է նոր երեւան եկած հանգամանքներով դատական ակտերը վերանայելու կապակցությամբ դիմում ներկայացնելու՝ հավաքարմագրված փաստաբանի իրավունքին, 426.5 հոդվածը՝ այն մասով, որը վերաբերում է նոր երեւան եկած հանգամանքների մասին հայտարարությունները եւ հաղորդումները հավաքարմագրված փաստաբանին ուղարկելուն (1-ին մաս), ինչպես նաեւ նոր երեւան եկած հանգամանքներով վարույթ հարուցելու եւ ուսումնասիրություններ կատարելու խնդրում հավաքարմագրված փաստաբանի իրավունքի մասով (4-րդ մաս), 426.6 հոդվածը՝ հավաքարմագրված փաստաբանների գործողություններին վերաբերող մասով (2-րդ եւ 3-րդ մասեր), ճանաչել Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

4. «Փաստաբանության մասին» ՆՏ օրենքի 29.1. հոդվածը ճանաչել Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 14.1., 18 եւ 19 հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

5. ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ, 4-րդ եւ 5-րդ կետերը համապատասխանում են Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

6. ՆՏ դատական օրենսգրքի 13 հոդվածի 6-րդ կետը համապատասխանում է Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ ՆՏ սահմանադրական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

7. Նկատի ունենալով, որ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման պահից սույն գործով վեճի առարկա իրավանորմների վերացումը կարող է առաջացնել իրավական բաց՝ խաթարելով այդ նորմերի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ՆՏ Սահմանադրության 102 հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 68 հոդվածի 15-17-րդ մասերի դրույթների համաձայն սույն որոշման եզրափակիչ մասի 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ կետերով ՆՏ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված իրավանորմների ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ սահմանել 2008 թվականի դեկտեմբերի 31-ը՝ ՆՏ

Ազգային ժողովին հնարավորություն տալով օրենսդրական կարգավորումները համալիր ձեռով համապատասխանեցնելու սույն որոշման պահանջներին:

8. Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

8 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՄԴՈ- 765